

Ornamens és textúra

HERBSZT LÁSZLÓ ILLUSZTRÁCIÓS MŰVÉSZETE

Herbszt László napjaink hazai illusztrációs művészetének meghatározó alakja, aki intenzív pedagógiai és művészetszervezői tevékenysége mellett, az elmúlt másfél évtizedben a könyvművészet sajátosan egyéni hangját képviseli.¹ Pályája kezdetén grafikai stúdiók, reklámügynökségek sikeres art directoraként indult. Kreatív vizuális szakemberként az üzleti grafika minden ágában jártasságot szerzett, legyen szó csomagolásról, plakátról, logóról vagy arcattervezésről. Munkáinak kiemelkedő színvonalát tervezőgrafikai díjak sora (Aranyrajzszőg díj, Posterfest, German Design Award, Worldwide Logo Design Award) ismerte el. Mindezt azért fontos hangsúlyozni, mert Herbszt könyvillusztrációiban messzenőkig kamatoztatta tervezőgrafikai tapasztalatait: illusztrátorként az elbeszélés lényegi elemeit emblematis

sűrítéssel emeli ki, egy-egy jellegzetes momentumra vagy alakzatra koncentrálva, grafikáit ezért olykor szinte plakátszerű, nagyvonalú stilizálás jellemzi.

Egyedi látásmódjának szinte minden jellemzője első illusztrált gyermekkönyvén már tetten érhető, ami Finy Petra *A csodálatos szemüveg* címmel 2011-ben megjelent meséje volt. A kötet a hazai gyakorlathoz képest szokatlanul sok képet tartalmazott, a Naphegy Kiadó a megcélzott 8-10 éves korosztály „ellenére” a rövid elbeszélést képeskönyvként prezentálta. Finy Petra története nosztalgikus visszatekintés a gyerekkorra, amelynek még természetes részei a csodák. Főhőse Kicsi Kovács Áron, aki az apjától kapott csodálatos szemüveg révén észreveszi a nagyváros hétköznapi dolgai mögött a varázslatot. Herbszt majd’ egy éven át dolgozott a képeken, amelyek

HERBSZT László illusztrációja Finy Petra *A csodálatos szemüveg* című könyvéhez
László HERBSZT's illustration for Petra Finy's book 'The Miraculous Spectacles' | Naphegy, 2011

kézi rajzot idéző, cizelláltan részletgazdag kidolgozása, sajátosan kopott színvilága, egyfajta retró alaphangot kölcsönzött az illusztrációknak. Jelenetein a konkrétan tárgyyszerű és elvontan stilizált, tapinthatóan valóságos és álomszerűen varázslatos különleges egysége bontakozott ki. Kompozícióin kiválóan sikerült megragadnia a valóság meseszerű metamorfózisát, azt az átalakulást, aminek során az Erzsébet híd dinoszaurusz-csontvázzá, a dunai hajók fókákká vagy az Alagút tátott szájú óriássá válik. Egyedi textúráinak kiindulópontjai olyan hétköznapi jelenségek voltak, mint egy kávéfolt, rozsdás szög, penészes papírlap vagy kopott pénzérme.

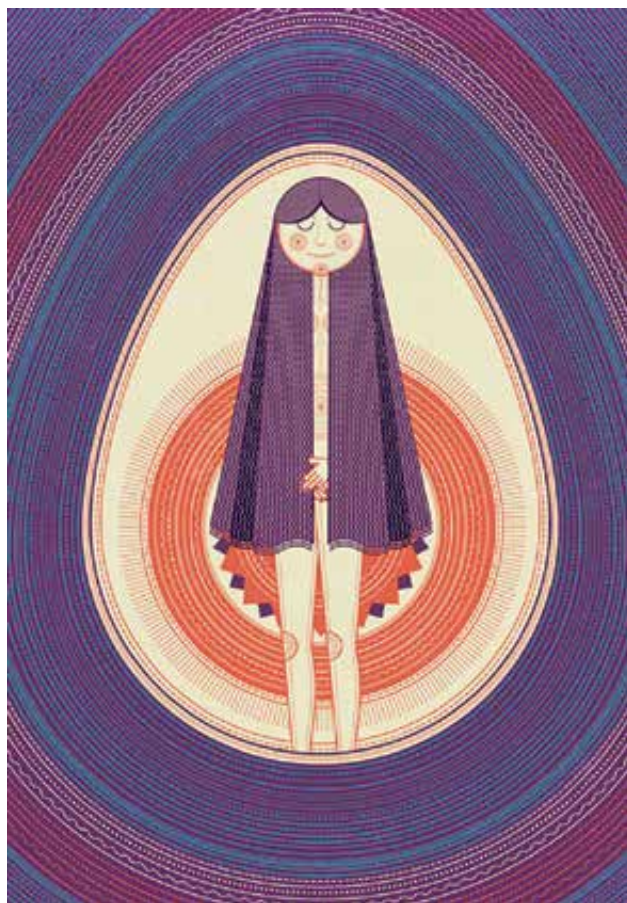

HERBSZT László illusztrációja Tasnádi István *A kőmajmok háza* című ifjúsági regényéhez | László HERBSZT's illustration for István Tasnádi's juvenile novel 'The House of the Stone Monkeys' | Pagony, 2012

Ezt a látásmódot folytatta Tasnádi István *A kőmajmok háza* című nagy sikerű ifjúsági regényének illusztrációsorozata 2012-ben. A történet ezúttal is két idősíkot von párhuzamba, amihez jól illeszkedett Herbszt sajátos dekoratív archaizálása. Kompozícióin ezúttal még inkább érvényesültek a filmszerű, rövidülésszerű nézőpontok. Kopott, anyagszerű textúrái révén az olyan fantáziális elemek is, mint a hullófejű szomszédbácsi, tapinthatóan valószerűvé válnak. Illusztrációinak más része a párhuzamos elbeszélések konkrét tárgyvilágát

teremtette újjá, dokumentumszerű pontossággal idézve meg a régi kazettás magnót, egy filmplakátot vagy játékkártyát. E két könyvének mágikus realizmusával Herbszt László olyan újszerűen egyedi hangot teremtett a hazai könyvművészetben, amely egyenlő távolságban volt a vektoros grafika steril absztrakciójától és a festői illusztráció hagyományaitól, miközben egyszerre kamatoztatta az előbbi stilizáló hajlamát és az utóbbi kifejező grafikus eszköztárát.

2015-től a Móra Kiadóval való hosszabb együttműködés vette kezdetét, amikor Herbszt László két kötetet, egy roma mesegyűjteményt és Tamási Áron novelláskötetét illusztrálta. A két kötet formátumában, tipográfiájában és az illusztrációk stílusában is egy sorozat nyitányának tekinthető, amelyben Herbszt nagyobb terjedelmű antológiákat kísért rajzaival. Képei ezekben jellemzően a szövegtörzstől elváló, különálló oldalakon megjelenő címoldalok és kompozíciók. *A bűvös puska* roma mesegyűjtemény illusztrációin jelent meg először az a plakátszerű, ornamentális stilizálás, amely aztán a kapcsolódó meseillusztrációs kötetek látásmódját is jellemezte. Képei a történetek egy-egy szereplőjét vagy momentumát emelik ki, emblematikussá növelve azokat,

HERBSZT László illusztrációja Frankovics György *A bűvös puska – Népmesék romákról* című mesegyűjteményéhez | László HERBSZT's illustration for György Frankovics' tale collection 'The Magic Gun – Folk tales about Roma people' | Móra, 2015

ráfókuszálva egyetlen arcra vagy tárgyra. A stilizált vonalrajz a domináns lila-zöld-narancs kolorittal párosítva úgy utal a mesék folklorisztikus hagyományára, hogy mindeközben grafikai látásmódjában és színkezelésében 21. századi frissességet sugall. Az olykor szinte pszichedelikus hatású radiális, koncentrikus, tengelyszimmetrikus kompozíciók ugyanakkor a roma mesevilág szürrealitását is képesek kifejezni, mozgósítva a történetek mélyén húzódó világtértelemezés archaikus, transzcendens rétegeit.

A meseantológiákhoz kapcsolódó képciklusok hangneme, grafikai és színkaraktere, motívumai átgon-doltak és következetesek. *A legényfa kivirágzik* (2015) címmel, Tamási Áron meséihez az erdélyi-székely folklór motívumait alkalmazó grafikákat rajzolt Herbszt, amelyek között a népi hiedelmek mélyrétegeit feltáró fantázialények, ördögök és farkasok is megelevenednek. Fekete István elbeszélésgyűjteményét, az *Éjjéli harangszót* (2017), kékeszürke árnyalatú, a két háború közti miliőt olykor dokumentatív tárgyi pontossággal megidéző képekkel kísérte. Lázár Ervin magyarmonda-feldolgozásaihoz pedig az uralkodói bíborszín árnyalatait használta (*Korona és kard*, 2020). A Móra *Népmesék mai gyerekeknek* sorozatában, Zalka Csenge Virág mesemondó

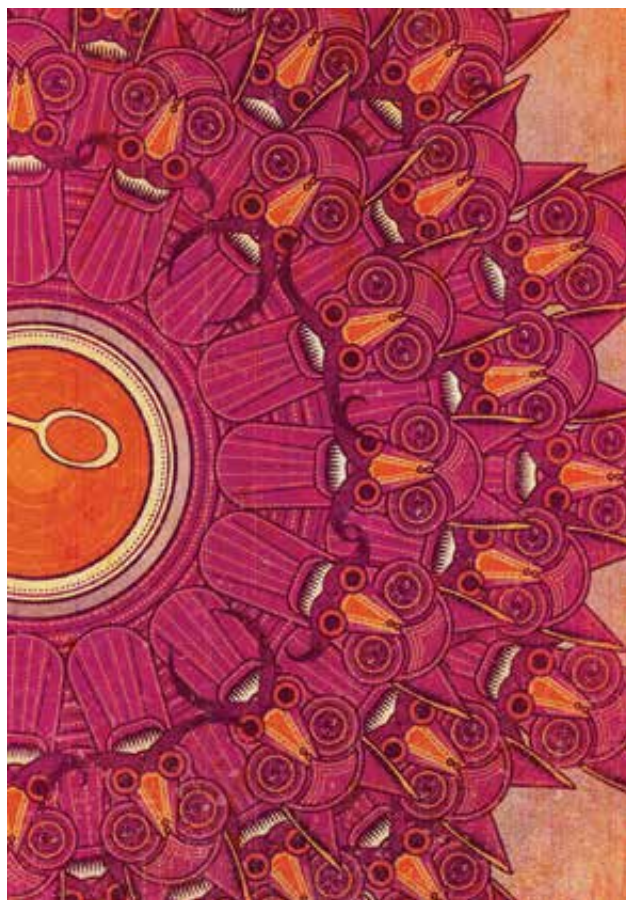
modernizált átírataiban megjelent kötetek esetében stílusában is igazodott a fiatalabb korosztály világához, derűsebb színeket és szelídebb karaktereket alkotva (*Ribizli a világ végén*, 2019; *A kalóz királylány*, 2020; *A Varjúherceg*, 2021). *A kalóz királylány* vezérmotívuma például a szőnyeg lett, amelynek mintázata tükrözi az egyes népek textilművészetének hagyományait.

A mesegyűjtemények felnőttváltozatában ugyanakkor Herbszt hangnemet váltott. A Cser Kiadónál 2019-ben megjelent *Ők is boldogan éltek? A férfi változat* címűben klasszikus mesék férfiváltozatának alternatív befejezései olvashatók. Az illusztrációk az egyes novellák nyitóképeként, amolyan címlapszerűen jelennek meg. A szövegek „macsó” karakteréhez igazodva Herbszt stilizált – a történetek tárgyyszerű motívumaiból építkező – keretekben emelt ki egy-egy emblematikus elemet, felerősítve a mesék agresszív, erotikus olvasatait. Az archaikusan stilizáló és fotószerűen konkrét találkozása ezúttal is bizarr, némiképp szatirikus karaktert kölcsönöz a képeknek. A kötet grafikai tervezését 2020-ban Joseph Binder-díjjal jutalmazta a szakma.

Kilépve a meseillusztrációk ornamentális stilizálásának világából, az elmúlt évben Herbszt László grafikái ismét

HERBSZT László illusztrációja Tamási Áron *A legényfa kivirágzik – Mesék és elbeszélések* című könyvéhez | László HERBSZT's illustration for Áron Tamási's book 'Blooming Adolescence – Tales and short stories' Móra, 2015

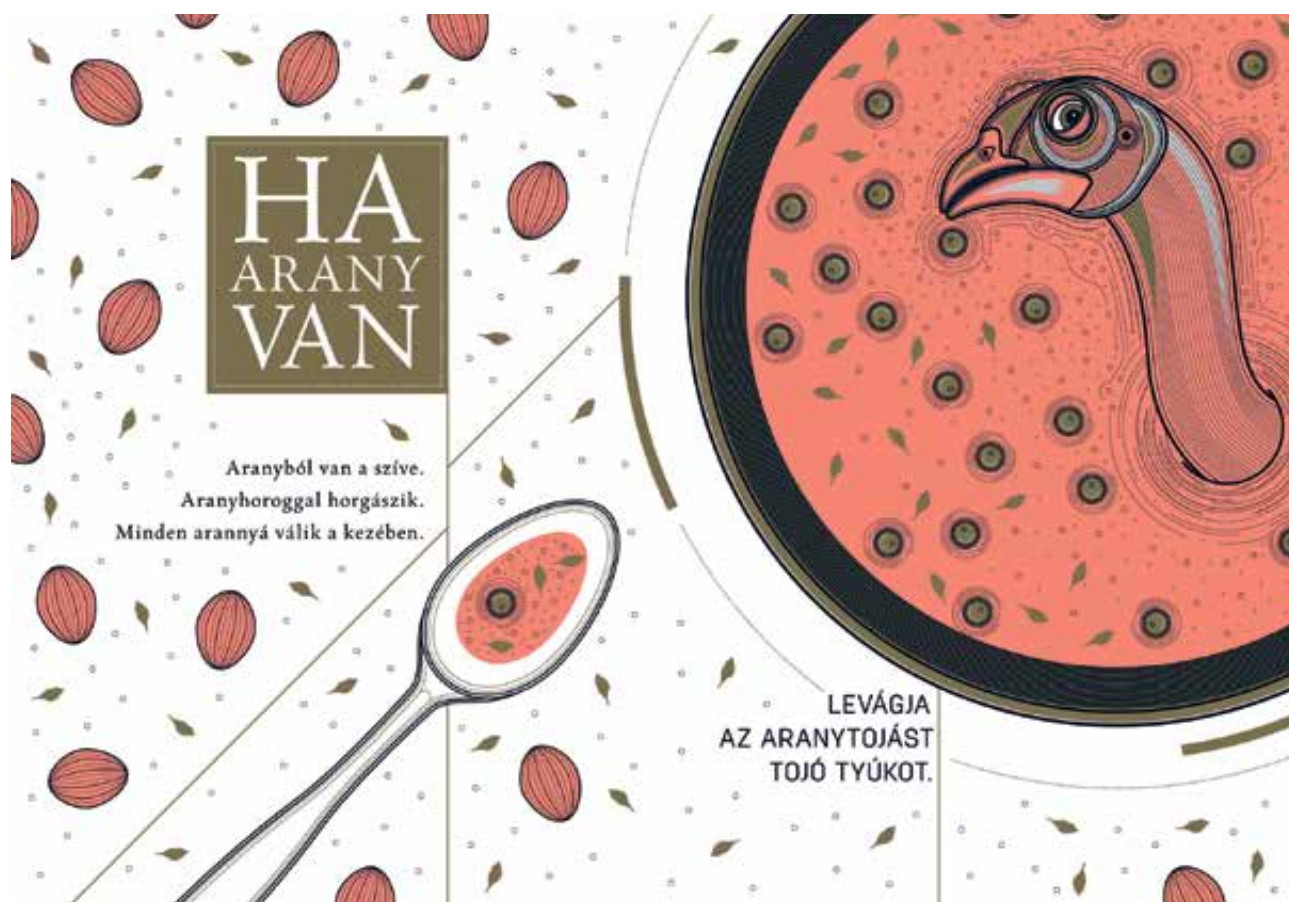
HERBSZT László illusztrációja Lázár Ervin *Korona és kard – Magyar mondák, cigány mesék* című könyvéhez | László HERBSZT's illustration for Ervin Lázár's book 'Crown and Sword – Hungarian myths, Roma tales' Móra, 2020

HERBSZT László illusztrációja Zalka Csenge Virág A kalóz királynő – Nemzetközi népmesék mai gyerekeknek című mesegyűjteményéhez
László HERBSZT's illustration for Csenge Virág Zalka's 'The Pirate Princess – International tales for contemporary children'
Móra, 2020

HERBSZT László illusztrációja Milbacher Róbert A nagy kanizsár összeesküvés című könyvéhez
László HERBSZT's illustration for Róbert Milbacher's 'The Great Kanizsár Conspiracy' | Csimota, 2021

HERBSZT László illusztrációja a Ki korán kel, aranyat lel... című kiadványhoz
László HERBSZT's illustration for the publication 'The Early Bird Gets the Worm...' | Pénzmúzeum, 2022

megújultak. A papírszínház (kamishibai/kamisibai) sajátos műfajával már 2020-ban megismerkedett (*A világlátott békák*, 2020). A japán eredetű műfaj a könyvillusztrációtól némiképp eltérő gondolkodást igényel, hiszen a mesélő által nagyobb közönségnek előadott mesét 10-12 darab, A3-as formátumú önálló kompozíció kíséri. Használatából adódóan, ez a kifejezési forma nagyobb, távolról is jól látható vizuális alakzatok létrehozását igényli. Vibók Ildi *Ha nagy leszek* címmel kiadott papírszínházában egy levélen pihenő pete elmélkedik arról, mi lesz belőle, ha megnő. A 11 kompozíció más-más stílusban és változatos képi technikákkal ábrázolja a különféle eshetőségeket. Herbszt vizuális világa eddig is nagy fokú érzékenységet mutatott a gazdag textúrák iránt, itt a számítógépes eljárások mellett analóg hagyományos képi technikákat is alkalmazott, úgymint akrilfestést, linóleummetszetet, repesztéses eljárást, sőt az egyik, lepkebábot ábrázoló képen a *mokulitó* nevű japán grafikai technikával dolgozott, ami farostlemezen ér el a nyugati litográfiához hasonló hatást.

Korai könyveihez hasonló gazdag festői és texturális hatások jellemzik Milbacher Róbert *A nagy kanizsár*

összeesküvés című, a Csimota kiadásában 2021-ben megjelent kisregényét is. A linómetszés technikáját idéző kopott felületeken ismét feltűnnek a közvetlen manuális képalkotás ismérvei. Herbszt karakterei a korábbi stilizált formai alakzatok után változatos, a karikatúra hagyományaiból táplálkozó, kifejező figurák. A kopott, fakó színvilág a történethez is kapcsolódik, amiben az autoriter uralkodó mindent megtesz azért, hogy kevesebb szín legyen a világban.

HERBSZT László illusztrációja Vibók Ildi *Ha nagy leszek* című papírszínházához | László HERBSZT's illustration for Ildi Vibók's paper theatre 'When I'm grown up' | Csimota, 2021

HERBSZT László illusztrációja Zalka Csenge Virág Ribizli a világ végén – Régi magyar népmesék mai gyerekeknek című mesegyűjteményéhez | László HERBSZT's illustration for Csenge Virág Zalka's old Hungarian folk tales for children 'Redcurrant at the World's End' | Móra, 2019

Legújabb kötete, a Pénzmúzeum kiadásában megjelent, a pénzről szóló közmondásokat, szólásokat gyűjt egybe (*Ki korán kel, aranyat lel...*). A mindössze 32 sornyi szöveg szólásmondásait Herbszt László tipográfiai és grafikai elemekkel „zenésíti meg”. Minden oldalpár új vizuális ötlettel lepi meg a néző-olvasót, autonóm kompozíciós térnek tekintve a kettős könyvlapok üres terét. Különleges színharmóniái három direktszín, az arany, UV-narancssárga és fekete kifinomult összhangzatokat nyújtó triójából bontakoznak ki. Az oldalpáronként játékosan változó betűtípusok mellett a képi motívumok a futurisztikustól a nosztalgikusig, a geometrikus absztrakciótól a szecessziós ornamenszig ívelnek. E virtuóz mestermunkában összegződik mindaz, ami Herbszt Lászlót napjaink egyik legkiemelkedőbb könyvművészevé teszi.

RÉVÉSZ Emese
művészettörténész

1. A cikk szerzőjével együtt a Budapesti Illusztrációs Fesztivál életre hívója és szervezője.